

Asia: VN/20209/2021

Selvitys järjestöjen varainhankinnan avustamisesta ja tukemisesta valtionavustustoiminnassa

Lausunnonantajan taustatiedot

Valitse sopivin vaihtoehto

Järjestö

Selvitys ja sen teemat

1. Mitä mieltä olet järjestöjen varainhankinnan tilasta ja tulevaisuudesta? Asiaa tarkastellaan selvityksen toisessa luvussa.

Suomalainen hyvinvointivaltio, korkea veroaste ja palveluiden julkisrahoitteisuus, ovat osaltaan vaikuttaneet siihen, ettei lahjoittaminen ole kovin yleistä Suomessa. World Giving Indexin 2022 mukaan Suomi sijoittui lahjoittamisindeksissä sijalle 74. Puhtaasti rahalahjoituksia mitattuna sijoitus oli hieman parempi (44) (Charities Aid Foundation (CAF), 2022). Tämän valossa olemme kaukana angloamerikkalaisista yhteiskunnista, joissa hyväntekeväisyydellä ja lahjoituksilla on pitkät perinteet. Positiivista tilanteesta on kuitenkin se, että lahjoittamishalukkuus on nousussa. Vastuullinen Lahjoittaminen VaLa ry:n tilaama tutkimus osoitti, että 23 prosenttia vastaajista koki aikovansa lahjoittaa enemmän tulevaisuudessa (IRO Research Oy, 2022). Kukaan vastaajista ei myöskään aikonut vähentää lahjoituksiaan.

Edellä mainittu suomalainen yhteiskuntarakenne sekä sosiokulttuuriset syyt varmaan osittain selittävät suhteellisen vaatimatonta lahjoitushalukkuutta. Samalla ei kuitenkaan pidä unohtaa sitä, että Suomessa on tällä hetkellä yksi tiukimmista lahjoitusten verovähennyskäytännöistä koko Euroopassa (European Fundraising Association EFA, 2018). Suomi on Ruotsin ohella ainoa maa Länsi-Euroopassa, jossa ei ole yksityishenkilöiden lahjoitusten vähennysjärjestelmää.

Varainhankintaa voitaisiin tukea myös tekemällä varainhankinnasta lahjoittajalle houkuttelevampi vaihtoehto tekemällä lahjoittamisesta verovähennyskelpoista. Tämä lienee helpoin keino vaikuttaa myös suomalaisten lahjoittamishalukkuuteen (vrt. World Giving Index).

Selvää on, että valtiontaloutta joudutaan tulevaisuudessa supistamaan ja avustustasot suurella todennäköisyydellä tulevat pieneen. Tämä tulee johtamaan siihen, että kilpailu yksityisestä rahasta tulee entisestään kiristymään. Varainhankinnan toteutukseen ja eritoten sen käynnistämiseen liittyy riskejä.

2. Mitä havaintoja sinulla on järjestöille myönnettäviin valtionavustuksiin liittyvistä käytännöistä ja niitä koskevasta sääntelystä? Asiaa tarkastellaan selvityksen neljännessä luvussa.

Valtionavustuslain mukaan valtionavustus ei saa kattaa valtionavustuksen kohteena olevasta toiminnasta tai hankkeesta aiheutuvien kokonaiskustannusten täyttä määrää. Kuitenkin Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala poikkeaa tästä omavastuuosuutta koskevasta vaatimuksesta. Olisiko selkeyden vuoksi hyvä pohtia, että näitä sekä muita valtionavustusten jako- ja valvontakäytäntöjä (mm. AUP-tarkastukset ja lukuisat avustuslajit) yhtenäistetään eri hallinnonalojen välillä?

Sydänliitto kannattaa nyt ja on kannattanut aiemmin sitä, että käytettävä avustus saa kattaa täysimääräisesti kustannusten määrän. Mutta kehotamme tässä kohtaa pohtimaan sitä, että järjestöjen varallisuusharkinnan kriteerit yhtenäistetään sekä asetetaan riittävän korkeiksi tukemaan järjestöjen autonomiaa ja sitä, että järjestöillä on mahdollisuus rakentaa puskureita varautumisena toiminta- ja rahoitusympäristön muutoksiin.

3. Mitä asioita järjestöjen varainhankinnan avustamisessa ja tukemisessa sekä valtionavustusten myöntämisessä on otettava huomioon? Asiaa tarkastellaan selvityksen viidennessä luvussa.

Ajatus siitä, että valtionavustuksilla järjestöt voisivat toteuttaa varainhankintaa sekä varainhankintatoiminnan kehitystä, edellyttää sitä, että järjestöille myönnettäisiin nykyistä enemmän määrärahoja. Muuten järjestöjen toteuttaman varsinaisen toiminnan rahoitus ainakin lyhyellä/keskipitkällä aikavälillä vähenisi ja sen seurauksena järjestöjen sääntöjen mukainen toiminta supistuisi.

Merkittävä haaste ajatuksessa tukea järjestöjen varainhankintaa julkisilla avustuksilla on siinä, että järjestelyllä yritetään luoda taloudellista toimintaa julkisilla määrärahoilla? Tämän ajattelun taustalla olevat vaikuttimet ovat haasteelliset mm. sen vuoksi, että:

- o Tuetaanko julkisin määrärahoihin kaikki varainhankinnan investointeja, vai vaan niitä investointeja, jotka ovat tehokkaita? Miten tämä voidaan tietää etukäteen?
- o Tukemalla järjestöjä, myöntämällä ns. tappiotapauksia ajaututtaisiin taas siihen tilanteeseen, että tappiollista toimintaa voidaan toteuttaa ja huonommatkin varainhankinnan investoinnit tulee katetuksi julkisilla varoilla.
- o Varainhankinnan ja julkisten varojen tapauksessa järjestöt kilpailevat niukoista resursseista. Pitäisikö järjestöjen tällöin kantaa myös riskiä, joka on olennainen taloudellisen toiminnan määre?

4. Minkälaisia vaikutuksia arvioit käsiteltävillä keinoilla olevan? Asiaa tarkastellaan selvityksen kuudennessa luvussa.

Sydänliitto puoltaa SOSTE:n omassa lausunnossaan esittämiä arvioita keinojen vaikutuksista. Eritoten kannustamme siihen, että käytetyt keinot sekä hyväksyttävät kustannukset olisi määritelty yhdenmukaisella tavalla ja näistä yhdenmukaisista tavoista vallitsisi järjestöjen välillä laaja yhteinen konsensus.

Nyt esitetyissä keinoissa yhtenäistä tuntuu olevan se, että keinot lähtevät enemmän ”uuden varainhankinnan tukemisesta”. Näiden sivussa voisi miettiä myös keinoja, joilla tuettaisiin järjestöjä tekemään varainhankintaa huomattavasti suuremmissa mittakaavassa, kuin sitä nykyisin tehdään.

5. Miten järjestöjen autonomiaa pitäisi turvata ja kuinka järjestöjen toimintaedellytyksiä tulisi varmistaa valtionavustustoiminnassa? Asiaa tarkastellaan selvityksen liitteessä.

Nykyisenkaltainen kohdennettujen avustusten malli johtaa siihen, että järjestöt suuntaavat toimintaansa sellaisiin yhteiskunnallisiin toimintoihin, joihin julkisen rahoituksen saaminen on todennäköisempää. Toiminta kaventuu tällöin rahoittajan raameihin. Järjestöjen autonomian turvaaminen valtionavustustoiminnan näkökulmasta lisääntyisi siirtymällä painotetuista kohdennetuista avustuksista (STEA Ak) yleisavustuksiin (STEA Ay). Tällöin rahoittajan kontrolli ja seurantamahdollisuudet saattaisivat hiukan vähentyä, mutta avustuksen saajan autonomia toimia omien sääntöjensä määräämissä rajoissa (vs. kohdennetun avustuksen) lisääntyisi. Samalla rahoittajan tarve tiukkaan hankekohtaiseen seurantaan vähenisi, joka säästäisi resursseja valvonta- ja arviointikoneiston osalta.

- Yleisavustuksen kaltaisen rahoituksen pitkäjänteisyys antaisi mahdollisuuden suunnitella avustuksen saajan sääntöjen mukaista toimintaa useamman vuoden aikajänteellä, verrattuna nykyiseen (ainakin STEA-avustusteisen järjestön näkökulmasta) malliin, jossa suunnittelun aikajänne on parhaimmillaankin vain kolmivuotinen.

Valtionavustustoiminnan kehittäminen

Anna yleistä palautetta selvityksestä tai kommentoi järjestöjä koskevan valtionavustustoiminnan kehittämistä ja yhdenmukaistamista.

SOSTE:n kanssa olemme täysin samoilla linjalla siitä, että avustuskäytäntöjen yhdenmukaistamisesta on keskusteltu jo pitkään. Käytännöt, tavat ja vaateet eivät kuitenkaan ole kehittyneet ja avustusjärjestelmät ovat edelleen kovin erilaiset. Kukaan ei tunnu olevan asiasta eri mieltä, mutta kehitystyö ei juuri etene.

Hohtari Katja
Suomen Sydänliitto ry - Suomen Sydänliitto ry, Ville Salo